

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**CONCILIO||RVM QVATVOR GENE=||ralium. Niceni.
Constantinopolitani. Ephesini. et Calce=||donensis. Que
diuus Gregorius magnus tanq[uam]|| quatuor Euangelia
colit ac veneratur.||**

Merlin, Jacques

Coloniae, 1530

VD16 M 4842

Bulla aurea Caroli. IIII. de electio[n]e Romano[rum] Regis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72934](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72934)

¶ Sequitur Bulla aurea Caroli quarti.

INCIPIT
VNT LEGES, ET CONSTI-
tutiones imperiales, sub Aurea bulla
Caroli, quarti Romanorum
imperatoris,

In nomine sancte et indi-
uidue Trinitatis, feliciter Amen.

CAROLVS quartus, di-
 uina fauente clementia,
 Romanorum imperator
 semp Augustus, & Bo-
 hemie rex, ad perpetu-
 am rei memoriam. Omne
 regnū in se ipsum di-
 uinum desolabitur, nam
 principes eius facti sunt
 locustifurum, ob quod, do-
 minus misit in medio
 eorum spiritū uertiginis,
 ut palpent in meridie sicut in tenebris, & candelabra
 eorum mouit de loco suo, ut cæci sint & dices cæcorū,
 & qui ambulat in tenebris, offendunt, & ceci mente,
 scelera perpetrant, q̄ in diuisione contingunt. Dic super-
 bia, quomodo in Luciferō regnasset: si diuisionē auxi-
 liantem non habuisset? Dic Sathan inuide, quomodo
 Adam de Paradiso eiecisset, nisi eum ob obedientiam
 dimisisset? Dic luxuria, quomodo Troianos destruxis-
 set: nisi Helenā a uiro diuisisset. Dic Ira, quomodo Ro-
 manā republicā destruxisset, nisi in diuisione Pom-
 peiorum & Iulium seuentibus gladijs ad intestina prelia
 concitasset? Tu quidē Inuidia, christianum imperium
 a deo ad instar sanctæ & indiuidue Trinitatis fide, spe,
 & charitate, uirtutibus theologicis roboratum, cuius
 fundamentū super christianissimo regno feliciter stabi-
 litur, antiquo ueneno quod uelut serpens in palmites im-
 periales, & membra eius propinquiora, impio scelere
 uomuisti, ut concussis columnis totū edificium ruinæ
 subijciens: Diuisione inter septem electores sacri impe-
 rij, per quos (uelut septem candelabra lucentia in unita
 te spiritus septiformis) sacrum illuminari debet impe-
 rium, multotiens posuisti. Sane cum ex officio, quo Cæ-
 sare dignitate potimur, futuris diuisionū & dissensio-
 num periculis, inter electores ipsos, de quorū numero
 (ut rex Bohemie) esse dinoscimur, ratione duplici, tā ex
 imperio, q̄ electionis iure, quo fungimur, occurrere te-
 neamur: infra scriptas leges ad unitatem inter electores
 fouendam, & electionē unanīmē inducendam, & de-
 testandē diuisioni predictæ, uarijsq̄ periculis ex ea se-
 quentibus aditum precludendū: In solēni curia nostra
 Nurenberch, assidentibus nobis omnibus principibus,
 electoribus ecclesiasticis, & secularibus, ac aliorū prin-
 cipum, comitum, baronum, procerū, nobilium, & ciui-
 tatum, multitudīne numerosa, in solio maiestatis Celarse,
 imperialibus insulis insignijs, & diademate decorati,
 matura deliberatione preuia de imperiali potestatis
 plenitudine, edidimus, statuius, & duximus facien-
 das. &c. Sub anno domini, millesimo, tricentesimo,
 quinquagesimo sexto, indictione nona, quarta idus Ia-
 nuarii, regnorum nostrorū, Anno decimo, imperij uero
 primo.

Qualis debeat esse conductus electo-
rum & a quibus.

Decernimus

Decernimus, & presenti edicto imperiali, perpe-
 tuo ualituro sancimus, ex certa scientia, & de
 imperiali plenitudine potestatis, ut quicūq̄,
 & quancūq̄, futuris temporibus, necessitas, siue ca-
 sus electionis, regis Romanorū in imperatorē promo-
 uendi, emerit, & principes electores ad electionem
 huiusmodi, iuxta antiquā, laudabilem cōsuetudinē ha-
 buerint proficisci, uniuersūq̄ princeps elector, si & quā-
 do, super hoc fuerit requisitus, quoslibet principes coe-
 lectores suos, uel ipsorum nuncios, quos ad electionē
 ipsam transmiserint per terras, territoria & loca sua, &
 etiam ultra, sicut longius poterit conducere teneatur, &
 eis absq̄ dolo prestare conductum, uel us civitatem, in
 qua talis electio fuit celebranda, & ab illa etiā rediun-
 do, sub pena perituri, ac perditionis (pro illa dumtaxat
 uice) suæ uocis quā in electione huiusmodi fuerit ha-
 biturus.

Quas quidem penas, eos, uel eum, qui in prestando
 memoratum conductum rebelles, seu rebellem, negli-
 gentes seu negligentem, se prebuerint, eo ipso decerni-
 mus incidisse.

Statuimus in super, & mādamus uniuersis alijs prin-
 cipibus, feuda a sacro imperio Romanorū tenentibus,
 quocūq̄ nomine censeantur, ducibus, comitibus, baro-
 nibus, militibus, clientibus, nobilibus, & ignobilibus,
 ciuibus, & cōmunitatibus castrorum, & ciuitatū & lo-
 corum sacri imperij uniuersis, ut eodem tempore dum
 uidelicet regis Romanorum in imperatorē promouē-
 di, electio celebranda occurrerit, uniuersūq̄ principem
 electorē, ab ipsis, uel eorum, aliquo conductū huiusmo-
 di postulantem, uel eiusdē nuncios, quos ad electionem
 ipsam duxerit, ut presertur, per territoria sua, & alias,
 quanto possint remotus absq̄ dolo modo predicto cō-
 ducant. Si qui uero huic nostre constitutioni, contrarie
 presumpserint, subscriptas ipso facto penas incurrant.
 Omnes quidam principes, & comites, barones, milites,
 nobiles, & clientes, & uniuersi nobiles contrarium fa-
 cientes, & reatum perituri, & priuationis, omnium feo-
 dorum que a sacro Romano imperio, & a quibuscūq̄
 alijs obtinent, & etiam omnium professionum suarum,
 a quocūq̄ habitatum incurrant, Omnes quoq̄ ciues,
 & communitates, contra premissa facere presumentes
 similiter sunt perituri. Et nihilominus uniuersis suis iuri-
 bus, libertatibus, priuilegijs, & gratijs a sacro obtentis
 imperio, sint omnino priuati. Et cū personis & bonis
 suis omnibus, bannum & prescriptionem incurrant
 imperialem. Et eosdem quos ipso facto exnunc, prout
 extunc, omni iure priuamus. Deinceps cuiuslibet homi-
 num auctoritate propria, & sine iudicio, seu inuocatio-
 ne magistratus, cuiuslibet impune licebit inuadere, nul-
 lamq̄ penam propter hoc inuadens ipsos debeat, ab
 imperio, aut quouis alio formidare: presertim cum cō-
 tra rem publicā, ac sacri statum ac dignitatem imperij,
 ac etiam contra honorem proprium, & salutē tante rei,
 temerarij neglectores, tanq̄ rebelles, inobedientes, &
 perfidi, infideliter & peruerse agere, conuincantur. De-
 cernē, in super, & mandā, ut omnium ciuitatum ci-
 ues, & communitates, iam dictis principibus, electori-
 bus, & eorum cuiuslibet, hoc poscenti eorūq̄ nuncijs uti-
 ctualia, in comuni precio atq̄ cursu, pro suis, seu nun-
 ciorū predictorum, hominūq̄ suorum necessitatibus,
 dum ad predictam ciuitatem causa celebrandæ electio-
 nis predictæ accesserint. Et etiam dū disceserint ab ea-
 dem, uendere seu uendi facere teneantur. Nullam in pre-
 missis fraudem quomodolibet adhibendo. Alioquin
 contrariū facientes, penas illas uolumus ipso facto in-
 currere, quas in precedentibus, contra ciues & commu-
 nitates duximus promulgandas.

Quisquis in super ex principibus, comitibus, baroni-
 dd. bus,

Caroli quarti Romanorum imperatoris

bus, militibus, clientibus, nobilibus, seu ignobilibus, ciuibus, cōmunitatibus ciuitatum, principi electori ad electionē de rege Romanorū celebrandā eunti, uel ab ipsa denuo redeunti hostiles custodias tendere, seu in dias parare presumpserit, aut ipsos, uel eorum aliquem, in sua, uel suorum personis, aut rebus, inuadere uel turbare, seu ipsorum, uel alicuius eorum nuncios antedictos, siue conductum petierint, siue etiam nō duxerint exigendum, hunc una cum uniuersis malicię cōplicitibus, ipso facto supradictas poenas decernimus incurrisse, ita uidelicet, q̄ queuis persona poenā incidat siue poenas quas iuxta premissa pro qualitate personarū duximus infligendas.

¶ Si uero aliquis princeps elector cū aliquo suo coelectore, inimicitias gereret, & inter eos quecunq; contentio, cōtrouersia, seu dissensio uerteretur, his nequaquā obstantibus, alter alterius, uel alterius nuncios, ad electionem huiusmodi destinandos, premisso modo conducere sit strictus, sub poena perituri, ac perditionis (ea uice duntaxat) siue uocis in electione ut superius est expressum.

¶ Si qui uero alij, principes, comites, barones, milites, clientes, nobiles, ac ignobiles, ciues, uel cōmunitates ciuitatum, cum aliquo principe electore, uel pluribus eis eidē aduersam gereret uoluntatē, seu queuis discordia inter ipsos ad inuicē, uel guerra, uel dissensio uerteretur. Nihilominus omni cōtradictione & dolo cessantibus, principi electori, uel principibus, seu eius, uel ipsorum nuncijs, ad electionem huiusmodi destinandis, & redeuntibus ab eadem, talem debeant prestare conductum, prout singuli poenas iam dictas, per nos uidelicet in se latas uoluerint euitare, quas eos q̄ fecus fecerint incurrisse decernimus eo ipso, &c.

¶ Ad premisorum aut omnium firmitatem, & certitudinem ampliores, iubemus, & uolumus, ut uniuersi principes electores, & ceteri principes, nec nō comites, barones, nobiles, ciuitates, seu ipsarum cōmunitates, premissa omnia litteris in iuramentis suis firmare, & ad ea bona fide, ac sine dolo, implenda efficaciter se debeant obligare. Quicunq; uero litteras huiusmodi dare renuerit, poenas illas ipso facto incidat, quas pro personarū conditione per premissa duximus infligendas.

¶ Si quis autē princeps elector alius, uel princeps cuiuscunq; conditionis, aut status, feudum uel feuda, a sacro tenens imperio, aut comes, baro, uel nobilis, seu successores talium, uel heredes supra & infra scriptas imperiales nostras constitutiones, & leges adimplere noluerit, aut eis contraire presumpserit. Si quidem talis princeps elector exiterit, extitit ceteri sui coelectores a suo ipsum deinceps excludant consortio, ipseq; uoce electionis, & aliorum principum electorum loco, & dignitate careat, atq; iure, nec inuestiatur de feudis, que a sacro imperio uisus fuerit obtinere. Alius uero princeps aut uir nobilis ut presertim, in has nostras leges committens, similiter non inuestiatur de feudis, que a sacro imperio, uel alias obtinet a quocunq;. Et nihilominus, omnes premissas poenas suam concernentes personam, incidat eo ipso. Quamuis autē uniuersos principes, comites, barones, nobiles, milites, clientes, ciuitates quoq; & cōmunitates illarum, ad prestandum cuiuslibet principi electori, uel eius nuncijs prefatum conductum, ut predicatur, indistincte uolumus, & decernimus obligari. Nihilominus eorum cuiuslibet singulares conductus, & conductores, pro regionum & locorum adiacentia, cuiuslibet magis aptos duximus designandos, ut statim per sequentia plenius apparebit.

¶ Primo namq; regem Bohemie, sacri imperij archiepiscopum, conductum archiepiscopum Maguntinē, Bambergē, & Herbipolen, episcopum, Burchgrauum Nurembergē, Itē illi de Hohenloch, de Werthen, de Brunecke, & de

& de Hanauwe, Item ciuitates Nurembergē, Roten-
burgē, & Wyndeshem.

¶ Deinde archiepiscopum Colonienē, sacri imperij per Italiam archicancellarium, conductum, & conducere tenebuntur, Maguntinē, & Treuerē, archiepiscopi, comes palatinus reni, Iantgrauus Hassie. Item de Katzenellenboghe, de Nassouwe, de Dietz comites. Item de Isenburch de Westerburch, de Rūkel, de Lymburch, & Valkensteyn. Itē ciuitates, Wetflaria, Geylenhusen, & Fredeberch.

¶ Itē archiepiscopū Treuerē, sacri imperij per galliā & regnum Arelaten archicancellarium, cōducunt archiepiscopum Maguntinē, comes palatinus reni. Item de Spanheym, de Vekentz, comites. Item ryngrauē, Wildegrauen, de Nassouwe, de Isenburch, & de Westerburch, & de Runkel, de Lymburch, de Dyetz, de Katzenellenbogen, de Eppensteyn, de Valckensteyn, Item ciuitas Maguntinē.

¶ Deinde comitem Palatinum reni, sacri imperij archiepiscopum, conducere debet archiepiscopum Maguntinē.

¶ Ducem uero Saxonie, sacri imperij archimarescallum, tenebuntur conducere, rex Bohemie, Maguntinus, & Madeburchē archiepiscopus, &c. Item Bambergē, & Herbipolen episcopi, marchio misne, Iantgrauus Hassie. Item Fulden, & Heffelden abbates Burchgrauus, Nuremberch, Item illi de Hohenloch, de Wyrrhem, de brunecke, de Hanouwe, de Valckenstein, Item ciuitates Briffordia, Molenhusen, Nuremberch, Rotenburch, & Wyndelcheym.

¶ Et hi omnes, proxime nominati, marchionē Branden-
burgē, sacri imperij archicamerariū, similiter conduce-
re tenebuntur.

¶ Volumus autem, & expresse statuimus, ut unusquisq; princeps elector, qui talem uoluerit habere cōductū, his a quibus ipsum postulare decreuerit, hoc ipsum adeo tempestiue, uiamq; qua fuerit transiturus in sinuet, & talem conductum exposcat. ut illi, qui ad conductū huiusmodi impendendum deputati, & taliter fuerint requisiti, ad hoc oportune se ualeant, & commodē preparare.

¶ Premissas uero constitutiones, circa materiam conductus editas, ita sane debere declaramus intelligi, ut unusquisq; superius nominatus, uel forsitan non expressus a quo in calū premisso, conductum requiri contigerit, ad prestandum ipsum per suas duntaxat terras, & territoria, & etiam ultra, quanto potest remotius, absq; dolo, sub poenis contentis superius, sit strictus.

¶ Preterea statuimus, & etiam ordinamus, ut archiepiscopus Maguntinensis, qui fuerit pro tempore, singulis principibus coelectoribus suis ecclesiasticis, & secularibus, electionem eandem, per suos nuncios, patentibus debeat litteris inuicare, in quibus quidem litteris talis dies, & terminus exprimat, infra quem eadem littere, ad singulos eosdem principes, uerisimiliter possint peruenire, huiusmodi uero littere continebunt, ut a die in litteris ipsis expressa infra tres menses continuos, omnes & singuli principes electores, Franckfort super moganū esse debeant, constituti, uel suos legales ad eundem terminum atq; locum nuncios destinare, cum plena & omnimoda potestate, suisq; patentibus litteris, maiori cuiuslibet eorum sigillo signatis, ad eligendum Romanū regem, in Celsarem promouendum. Qualiter autem, & sub qua forma tales littere confici debeant, & que in eis solemnitas debeat immutabiliter obseruari, & in qua forma, & modo, principes electores nuncios suos, ad electionem huiusmodi destinandos, ad potestatem mandatum, seu procuratoria ordinare, debuerint ad finem presentis libri, cōscriptum inuenietur, clarius, & expressum, Et eandem formam illustratam mandamus, & de impe-

de imperialis potestatis plenitudine, usquequaque decernimus obseruari.

Cum autem ad hoc peruentum fuerit, quod de imperatoris, uel regis Romanorum obitu, in diocesi Maguntina cōstitit, extunc, infra unum mensem, a die noticie obitus huiusmodi, continere numerandum, singulis principibus electoribus, obitum ipsorum, & intimationē, de quibus premititur per archiepiscopum Maguntinē, iubemus, & decernimus, suis parentibus litteris declarari, qd si idem archiepiscopus in executione, & intimatione huiusmodi, negligens, aut remissus fortasse existet, Extunc, idem principes motu proprio, etiam nō uocati, pro fidei sue uirtute (qua sacrum profecti tenentur imperium) post hoc infra tres menses, sicut in constitutione, supra proxime posita, continetur in ciuitate Franchfort sepe dicta, ueniant electuri regem Romanorum in Cesarem promouendum.

Debet autem uniuersusq; princeps elector, uel sui nuncijs, dictam ciuitatem Franchfort, cum ducentis equitibus, tantummodo prefate electionis tempore introire, in quorum numero quinquaginta tantum armatos, uel pauciores, secum introducere poterit, sed nō plures.

Princeps uero elector, ad electionem huiusmodi uocatus & requisitus, ad ipsam non uenies, uel legales nuncios cum litteris patentibus, sigillo suo maiori sigillatis, plenamq; & liberam ac omnimodam potestatem continentibus, ad eligendum Romanorum regem, futurū imperatorem, non dirigit, aut uenies, aut huiusmodi nuncios forte transmittens, si postea princeps ipse, aut predicti nuncijs, a predicto electionis loco recederent, rege Romanorum futuro Cesare non electo, nec ad premissa procuratore legitimo substituto, solenniter & relicta electionis uoce, seu iure, quod in eadem electione habuit, & tali modo deseruit, careat ea uice.

Iniungimus autem ciuibus de Franchfort, & mandamus, ut ipsi uniuersos principes electores in genere, & quemlibet eorū in specie, ab inualione alterius, si qd inter eos aduersitatis emergeret, & etiam ab omni homine, cum omnibus eorum hominibus, quos ipsi, & eos quislibet, in prefato ducentorum equorū suorum numero, ad prefatam duxerint ciuitatem, in uirtute iuramenti, quod super hoc ipsos ad sancta prestare statuimus Euangelia, fidei studio, & solerti diligentia, protegant, & defendant. Alioquin, periuurij reatum incurrāt, & nihilominus, omnia iura sua, libertates, priuilegia, gratias, & indulta, que a sacro obtinere noscuntur imperio, omnino amittant, bannumq; imperiale, cum personis & bonis suis omnibus, incidant eo ipso. Et liceat extunc omni homini auctoritate propria, & sine iudicio, ciues eisdem quos eo casu exnunc, prout, extunc, omni iure priuamus, tanq; proditores infideles, & rebelles imperij, impune inuadere, ita qd inuadentes huiusmodi, poenam quacūq; a sacro imperio, uel quouis alio, nequaquam debeant formidare.

Ciues insuper ante dicti de Franchfort, per omne tempus illud, quo super electione predicta tractari, & agi contigerit, neminem in prefatam ciuitatem, cuiuscūq; dignitatis, conditionis, uel status, extiterit, intromitāt, uel intrare quouis modo permittant, principibus electoribus, & eorum nuncijs, procuratoribus ante dictis duntaxat exceptis, quorum quilibet, cum ducentis equis, debebit, ut predictur, intromitti. Si uero post ipsos principum electorum, introitum, seu in ipsorum presentia, in prefata ciuitate, aliquem reperiri contigerit, illius exitum, ciues ipsi debebunt absq; mora, & cū effectu, protinus ordinare, sub omnibus poenis, contra ipsos superius promulgatis, ac etiam in uirtute iuramenti, quod ciues ipsi de Franchfort, super eo uirtute presentis constitutionis prestare debebunt, ad sancta dei Euangelia, ut

in precedentibus est expressum.

De electione Romanorum regis.

Postquam autem sepe dicti electores, seu nuncijs ciuitatem Franchfortē ingressi fuerint, statim subsequenti diluculo in ecclesia sancti Bartholomei apostoli, ibidem in omnium ipsorum presentia, missam de sancto spiritu faciant decantari, ad finem, ut ipse sanctus spiritus corda ipsorum illustret, & eorum sensibus lumen sue uirtutis, infundat, quatenus ipsi suo fulti presidio hominē iustum, bonum, & utilem eligere ualeant in regem Romanorum futurum Cesarem, ac pro salute populi christiani expedientē, peracta quoq; missa huiusmodi, omnes illi electores, seu nuncijs, accedāt ad altare in quo missa eadem extitit celebrata, ubi principes electores ecclesiastici, corā euangelio beati Iohannis, in principio erat uerbum, quia illic ante ipsos poni debet manus suas pectori cum reuerentia supponant. Seculares uero principes electores, dictum Euangelium corporaliter manibus suis tangant, qui omnes corā tota ipsorum familia, tūc ibi debebunt in armis assistere. Et archiepiscopus Maguntinensis formā iuramenti eis dabit, & una cum ipsis, & ipsi uel absentiu nuncijs, una cū eo iuramentum prestabunt uulgariter in hunc modum. Ego archiepiscopus Maguntinensis sacri imperij per germaniam archicancellarius, ac princeps elector, iuro, ad hec sancta dei Euangelia, hic presentia corā me posita, qd ego per fidem (qua ego deo & sacro Romano imperio sum astrictus) secundū omnē discretionem, & intellectum meum, cū dei adiutorio, eligere uolo temporale caput populo christiano, id est, regē Romanorū in Cesarem promouendū, qd ad hoc existat idoneus, in quantum discretio, & sensus mei, me dirigit, & secundū fidē predictā uocēq; meā, & uocū electionem prefatā, dabo absq; omni pacto stipendio, precio, uel promisso, seu quocūq; modo, talia ualeāt appellari, sic me deus adiuuet, & omnes sancti.

Prestito deniq; per electores seu nuncios in forma & modo predictis huiusmodi iuramento ad electionē procedant, nec omnimode de iam dicta ciuitate Franchfort separent, nisi prius maior pars ipsorū, ipale caput mundo elegerit, seu populo christiano, regē uidelicet Romanorum in Cesarem promouendū. Quod si facere distulerint, infra triginta dies a die presentis, iuramenti pfati, continue numerandos, extunc transactis eisdem triginta diebus, amodo panem manducent, & aquā & nullatenus ciuitate extant antedictā, nisi prius per ipsos uel maiore partē ipsorum rector seu temporale caput fidelium, electum fuerit, ut preferunt.

Postq; autē in eodē loco, ipsi uel pars eorū maior numero elegerit, talis electio inde per haberi, & reputari debebit, ac si foret ab ipsis omnibus, nemine discrepante concorditer celebrata. Si uero per tempus aliquod abesse, & tardare contingeret, aliquem de electoribus, seu nuncijs antedictis, dū tamē ueniret anteq; predicta est electio celebrata, hunc ad electionē istam, in eo statu ad mitti debere decernimus, in quo ipsa aduentus sui tempore consistebat. Et quia de antiqua, approbata, & laudabili consuetudine, tam inconuulsa qd immutabiliter semp extitit hactenus obseruatū. Ideoq; & nos constituimus, & de imperiali decernimus plenitudine potestatis, qd is, qui modo premissis in regem Romanorū fuerit electus, peracta statim electione huiusmodi, priusq; in aliquibus causis alijs, siue negotijs, uirtute sacri imperij administrat uniuersis, & singulis principibus electoribus ecclesiasticis, & secularibus, qui propinquiora sacri imperij mēbra esse noscuntur, omnia ipsorū priuilegia, litteras iura, libertates, concessionēs, anti quas consuetudines, & etiā dignitates, & quicquid ipsi ab impe

dd ij rto

Caroli quarti Romanorum imperatoris

rio, usq; ad diem electionis sue obtinuerunt, possederunt absq; dilatione, & contradictione confirmare, & approbare debeat per suas litteras, & sigilla, ipsi q; omnia premissa innovare, postq; fuerit imperialibus infulis coronatus. Confirmationem autem huiusmodi electus, ipse cuiuslibet principi electori, in specie, primo suo nomine regali faciet. Et deinde, sub imperiali titulo innovabit, & in his ipsos principes omnes in genere, & quemlibet eorum in specie, nullatenus impedire, sed potius absq; dolo, gratiose tenebitur promovere.

In casu deniq; quo tres principes electores presentes, seu absentium nuncios, quantum ex se, seu eorum consorcio uidebitur principem electorem presentem, uel absentem, in regem Romanorum eligerent, uocem illius electi, si presens affuerit, aut nunciorum ipsius, si cum abesse contigerit, plenum uigorem habere, & eligentium augere numerum, partemq; maiorem, decernimus constituere ad instar ceterorum principum electorum.

De sessione Treueren, Colonien, & Maguntinen, episcoporum.

In nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis feliciter Amen. Carolus quartus, diuina fauente clementia Romanorum imperator, semper augustus, & Bohemiarum rex, ad perpetuam rei memoriam. Decor, & gloria sacrosancti Romani imperij, & honor Cæsareus, & reipublicæ grata compendia, uenerabilissimum, & illustrium principum electorum, concordia uoluntate fouentur, qui uelut columnæ proceres sacrum edificium circumspicte, prudentie solerti pietate sustentant, quorum presidio, dextera imperialis potentia roboratur. Et quanto mutui fauoris ampliori benignitate stringuntur, tanta uberioris pacis & tranquillitatis, cõmoda feliciter perfluit populo christiano. Vt igitur inter uenerabiles Maguntinen, Colonien, nec non Treueren, archiepiscopos, sacri imperij principes electores, omnium litium, & suspitionum, mala, que & de prioritate, seu dignitate sessionum, in curijs imperialibus, & regalibus, suboriri ualeant in posterum, perpetuis in antea, temporibus ampuentur, & ipsi in cordis, & animarum quietâ conditione manentes, de oportunitatibus sacri imperij, cõcordi fauore, & uirtuose dilectionis studio conuenientius meditari ualeant, pro consolatione populi christiani, habita deliberatione cum omnibus principibus electoribus, tam ecclesiasticis, q; secularibus, & de ipsorum concilio, decernimus, & de imperiali potestate plenitudine, hac editoriali lege perpetuo ualitura sancimus q; supradicti uenerabiles archiepiscopi, Treueren uidebitur, ex opposito & lineari directione, uersus imperatoris faciẽ. Maguntinen uero, in suis diocesi, & prouincia & extra prouinciã suam, in toto cancellariatu suo germanico, prouincia Colonien duntaxat excepta. Et demũ Colonien in suis, diocesi, & prouincia, & extra prouinciã suã, in tota Italia, & Gallia, in dextero latere Romanorũ Cæsaris sedere possint, ualeant, & debeant, in oibus publicis, actibus, imperialibus puta iudicijs collationibus feudorũ, & refectionibus mensarum, & etiam in concilijs, & in omnibus alijs agendis, propter que contingit, seu continget, eosdem pro honore seu utilitate imperiali tractandis, mutuo conuenire, & hunc modũ sessionis, sub omni eo ordine, sicut expressatur superius, ad predictorum Colonien, Treueren, & Maguntinen, archiepiscoporum successores, perpetuo extendi uolumus, ut nullo unq; tempore super his queuis dubietas generetur.

De principibus electoribus in communi.

Statuimus insuper, ut quotienscunq; imperialibus curiam, extunc in antea, celebrari cõtingit, in quolibet sessione, uidebitur, tam in concilio, q; in curia, q; in mensa, & locis alijs quibuscunq; ubi imperator, uel rex Romanorũ, cũ principibus electoribus, sedere contigerit, a dextero latere imperatoris uel regis Romanorum, immediate post archiepiscopum Maguntinen uel Colonien, illum uidebitur quem tunc temporis, pro qualitate locorum, & uarietate prouinciarum, iuxta priuilegij sui tenorem dicto lateri dextero imperatoris, assistere contigerit, rex Bohemiarum cum sit princeps coronatus, & unctus, primũ post eũ continuo, Comes palatinus reni, secundũ sededi locũ debet obtinere, ad sinistram uero partem, immediate post illum, quem ex predictis archiepiscopis in latere sinistro sedere contigerit, primũ locum dux Saxonie, & post eũ, marchio Brandenburgẽ, alterum obtinebit. Ceterũ quotiens, & quando deinceps sacrum uacare contingerit imperium, extunc Maguntinen archiepiscopus, potestate habebit, sicut potestate habuisse dinoscitur, ab antiquo, ceteros principes antedictos suos, in dicta electione consortes litterarie conuocandi. Quibus omnibus, seu his, qui potuerint, & uoluerint interesse, in electionis termino, inuicẽ congregatis, dictus archiepiscopus Maguntinen, & non alter eorundem coelectorum suorum, uota singulorũ habebit inquirere, ordine subsequenti, Primo quidem interrogabit a Treueren archiepiscopo, cui primam uocẽ competere declaramus, sicut inuenimus hæcenus competisse, secundo a Colonien archiepiscopo, cui competit dignitas necnon officium, Romanorũ regi primũ diadema regium imponendi, Tertio a rege Bohemiarum, qui inter electores laicos ex regie dignitatis fastigio, iure, & merito obtinet primatum. Quarto a comite palatino reni, Quinto a duce Saxonie, Sexto a marchione Brandenburgẽ. Horum omnium uota, premisso iam ordine, dictus archiepiscopus Maguntinen perquiret, quo facto, dicti principes, sui consortes, ipsum uice uersa, ut & ipse intentionem suam exprimat, & ipsis aperiat uotum suum.

Preterea, in celebratione imperialis curiæ, marchio Brandenburgẽ, aquam lauandis imperatoris, uel regis Romanorũ manibus ministrabit. Primum uero potum rex Bohemiarum, quem tamen sub corona regali, iuxta priuilegiorum regni sui continentiam, nisi libera uoluntate uoluerit, non tenebitur ministrare. Comes palatinus reni, cibum afferre tenebitur, dux Saxonie marchalcatus officium exercebit, ut solitum est fieri ab antiquo.

De iure Comitis palatini & etiam ducis Saxonie.

Quotiens insuper ut premititur sacrum uacare cõtinget imperium, illustris comes palatinus reni, sacri imperij archidapifer, ad manus futuri regis Romanorum in partibus reni, & Sæuie, & in turre francoico, ratione principatus, seu comitatus palatini, priuilegio, debet esse prouisor ipsius imperij, cũ potestate iudicia exercendi, & ad beneficia ecclesiastica presentandi, recolligendi redditus, & proventus, & inuestiendi de feudis iuramenta fidelitatis, uice & nomine sacri imperij recipiendi, que tamen per regem Romanorum, postea electum suo tempore, omnia innovari, & de nouo sibi ipsa iuramenta prestari debebunt, feudis principum duntaxat exceptis, & illis, que uanlehen uulgariter appellantur, quorum inuestituram, & collationem soli imperatori, uel regi Romanorum specialiter referuamus. Ipse tamen comes palatinus, omne genus alienationis, seu obligationis, rectũ imperialium huiusmodi

huiusmodi prouisionis tēpore expresse nouerit sibi interdictionem, Et eodem iure prouisionis illustrem ducem Saxonie sacri imperij archimarchalcū suū uolumus, in illis locis, ubi Saxonica iura seruātur, sub omnibus modis, & conditionibus, sicut superius est expressum.

Et quis imperator, siue rex Romanorū, super causis, pro quibus impetratus fuerit, habeat, (sicut ex consuetudine introductum dicitur) coram comite palatino reni, sacri imperio archidapifero, electore principe respondere, illud tamen iudiciū comes ipse palatinus, nō alibi preter q̄ in imperiali curia, ubi imperator, seu Romanorū rex, presens extiterit poterit exercere.

De comparatione principum electorum ad alios principes communes.

Decernimus, ut in celebratione imperialis curiæ, quotienscūq; illa deinceps perpetuo celebrari cōtingerit, ante dicti principes electores, ecclesiastici, & seculares, iuxta p̄scriptū ordinē, atq; modū dextris, & sinistris, immutabiliter teneant loca sua, eisq; uel eorū alicui in quibuscūq; actibus ad curiā ipsam spectantibus, eundo, sedendo, uel stando, nullus princeps alius, cuiuscūq; status, dignitatis preeminente, uel conditionis, existat, ullatenus preferatur, eo signāter expresso, q̄ nominatim rex Bohemiarū, in celebratione curiarū huiusmodi, in omnibus, & singulis actibus antedictis, quocūq; regē alii, quacūq; etiā singulari dignitatis prerogatiua fulgentē, quē quouis casu seu causa uenire, uel adesse fore cōtingeret, immutabiliter antecedit.

De successione principum.

Inter sollicitudines illas innumeras, quibus pro felici statu sacri imperij, cum auctore domino feliciter presidemus, cor nostrū quotidie fatigatur, ad hoc precipue meditatio nostra dirigitur, qualiter desiderata, & salubris semper unio inter sacri imperij principes electores, iugiter uigeat & eorū corda in sincera charitatis concordia conferuentur. Quorū prudentia suo tēpore orbi fluctuant tanto celerius, tanto facilius subuenitur, quāto iter eos nullus error surreperit, & purior fuerit, charitas custodita, obscuritate succisa, & iure cuiuscūq; dilucide declarata. Sane generaliter, longe lateq; est publicum & quasi per totū orbē notoriū, & manifestum illustres, regē Bohemiarū necnō comitē palatini reni, ducē Saxoniarū, & marchionē Brandeburgensē, uirtute regni & principatū suorū in electione regis Romanorū, in Cesarē promouendi, cū ceteris principibus ecclesiasticis, suis coelectoribus, ius, uocē, & locū habere, & una cū ipsis ceteri, & esse ueros, & legitimos sacri imperij principes electores, ne inter eorundē principū seculariū electorū filios super iure, uocē, & potestate prefata, futuris temporibus scandalorū, & dissensionū possit materia suscitari, & sic bonū cōe periculosos dilatationibus impediri futuris, auctore deo, cupientes periculis salubriter obuiare. Statuimus, & imperiali auctoritate, presenti lege, perpetuis tēporibus ualitura decernimus, ut post iudem principes electores seculares, & eorū quilibet esse desierit ius, uox, & potestas electionis huiusmodi, ad filii suū primogenitiū, legitimiū laicū, illo uero nō extante, ad eiusdem primogenitiū, primogenitiū, similiter laicū libere, & sine contradictione cuiuscūq; deuoluatur. Si uero primogenitus huiusmodi, absq; heredibus masculis legitimis laicis, ab hac luce migraret, uirtute presentis imperialis edicti, ius, uox, & potestas electionis predictæ, ad seniore fratē laicū, per uerā paternam lineam descendentem. Et deinceps ad illius primogenitiū laicū deuoluatur

& talis successio in primogenitis & heredibus principū eorundē in iure, uocē, & potestate premis, perpetuis tēporibus obseruetur, ea tamē cōditione, & modo, ut si principē electorē seu eius primogenitiū, aut filiū seniore laicū mori, & heredes masculos, & legitimos laicos, defectū etatis patientes, relinquere cōtingerit, tunc frater senior eiusdē primogeniti, tutor eorū & administrator existat, donec senior ex eis legitima etate attigerit, quam in principe electore, xviij, annos cōpletos, censerit uolumus, & statuimus perpetuo haberi, quā dum attigerit, ius, uocē, & potestate, & omnia ab ipsis dependentia. Tutor ipse sibi totaliter cū officio teneatur protinus assignare. Si uero aliquē ex huiusmodi principatibus eorū, imperio sacro uacare cōtingerit, tunc imperator, seu rex Romanorum, qui pro tempore fuerit, de ipso prouidere debet. & poterit, itaq; de re ad se, & imperiū legitime deuoluta, salus semper priuilegijs, iuribus, & consuetudinibus regni nostri Bohemiarū, super electione regis in casu uacationis, per regnicolas, qui ius habent eligendi regē Bohemiarū, faciendi iuxta continentia eorundē priuilegorū, & obseruata consuetudine diuturnā, a diu Romanorū imperatoribus, siue regibus obtentorū quibus ex huiusmodi sanctione imperiali in nullo prouidicari uolumus, immo ipsa decernimus, nūc & perpetuis futuris temporibus, in omni suo renore, & forma, indubiā tenere roboris firmitatem.

De regis Bohemiæ & regnicularum eius immutate.

Quoniam per duos Romanorum imperatores, & reges predecessores nostros illustribus Bohemiarū regibus, progenitoribus, & p̄decessoribus nostris, necnō Bohemiarū regno, eiusdē regni coronę olim concessum fuerit gratiosius, & indultum, sitq; in regno eodem a tēpore, cuius contrarij hodie non existit memoria, consuetudine laudabili inconvulsa seruata diuturnitate tēporū, & p̄scripta moribus utentiū sine contradictione aut interruptionis obstaculo introductum, q̄ nullus princeps baro, nobilis, miles, ciens, burgenlis, ciuis, nulla deniq; persona eiusdem regni, & pertinentiarū eiusdem ubicūq; existentū, cuiuscūq; status, dignitatis, preeminente, uel dignitatis, cōditionis existat, ad cuiuscūq; actoris instantiam, extra regnū ipsum ad quocūq; tribunal, seu alterius preterq; regis Bohemiarū, & iudiciū regalis curiæ, siue iudiciū citari poterit, siue trahi nec uocari debeat, perpetuis in ante temporibus, siue possit. Ideo priuilegiū, consuetudinem, & indultū huiusmodi auctoritate imperiali, & de imperiali potestatis plenitudine, ex certa scientia innovantes, & etiam confirmantes, ac presenti nostra constitutione imperiali perpetuis temporibus ualitura statuimus, ut si contra priuilegiū, consuetudinē, uel indultū prelatam, quispiā predictorū, puta princeps, baro, nobilis, miles, ciens, ciuis burgenlis, seu rusticus, aut alia quocūq; p̄sona premissa, ad quocūq; tribunal, extra regnū predictū Bohemiarū in quacūq; causa criminali ciuili uel mixta, seu super quocūq; negotio citatus fuerit, quocūq; tempore uel citatus comparere, uel in iudicio respondere, minime teneatur, & q̄ si aduersus huiusmodi non cōparentes, uel non cōparentē a quocūq; iudice cuiuscūq; auctoritatis existat, extra regnū ipsum Bohemiarū cōstituto, iudicialiter procedi, processus fieri seu sententias interlocutorias uel diffinitiuas, unā uel plures in quibuscūq; p̄nomminatis causis, seu negocijs quouis modo promulgari, & ferri cōtingeret, auctoritate premissa, de plenitudine insuper ante dictę imperatorie potestatis citationes precepta processus, & sententias huiusmodi nec nō executas

Caroli quarti Romanorum imperatoris

tionem, & omnia que ex eis uel aliquo eorum quolibet se-
qui attemptari possent, uel fieri irritamus penitus & cassa-
mus. Adijcetes expresso & edicto imperiali perpetuo
ualituro, eade auctoritate, & de premisse potestatis ple-
nitudine decernentes, ut queadmodum in predicto regno
bohemię a tempore (cuius cōtrarij non habetur memo-
ria) iugiter obseruatum existit, ita nulli prorsus principi
baroni, nobili, militi, clerico, ciui, burgeſi seu rustico nul-
li demum perſone, seu incolę regni bohemię sepe dicti
cuiuscūq; status, peminētię, dignitatis, uel cōditionis
existat, uel extiterit, a quibuscūq; processibus, sententijs,
interlocutorijs, uel diffinitiujs, siue preceptis regis bohe-
mię, aut quouislibet suorum iudicij, necnon executioni-
bus eorūdem, contra se in regali iudicio, seu corā regis,
regni seu predictorum iudicij tribunalibus, aut locis ha-
bitis, uel ferendis in antea, seu fiendis ad quodcūq; aliud
iudicij appellare, prouocationes hmoi, si quas contra
hoc interponi cōtigerit, eo ipso, uiribus non subsistant
& appellantes ipsi, pœnā perditionis caularū ipso facto
se nouerint incurſisse.

De auri argenti & aliarum specie- rum mineris.

Presenti constitutione in perpetuū ualitura statu-
mus. Et de certa scientia declaramus, q̄ successo-
res nostri bohemię reges, necnon uniuersi, & sin-
guli principes electores ecclesiastici, & seculares, qui
perpetuo fuerint, uniuersas auri & argenti fodinas, atq̄
mineras, stanni, cupri, ferri, plumbi, & alterius cuiuscūq;
generis metalli, ac etiam salis, tam inuentas, q̄ inueniē-
das, in posterū, quibuscūq; temporibus in regno p̄dicto,
ac terris, & pertinentijs eidem regno subiectis, necnon
supradicti principes, in principatibus, terris, dñijs, &
pertinentijs suis, tenere iuste possint, & legitime possi-
dere cū omnibus iuribus, nullo prorsus excepto, prout
possunt, seu conſueuerit talia possideri, necnon iudeos
habere, theolonia, in preterito statuta & indulta recipere.
Quodq; progenitores nostri, reges bohemię se. me.
ipsiq; principes electores, ac progenitores, & predeces-
sores eorum legitime poterūt, usq; in presens, sicut hoc
antiqua, laudabili, & approbata consuetudine, diutur-
niq; ac longissimj ipis cursu p̄scripto noscūt obseruati.

De monetis.

Statuimus preterea, ut regi bohemię successori nō
qui fuerit pro tempore, sicut cōstat ab antiquo, il-
lustribus bohemię regibus, nostris p̄decessoribus
licuisse, & in possessione pacifica, continua ipsos fuisse
iuris subsequēntis, uidelicet monetas, auri, & argenti, in
omni loco, & parte regni sui & subiectarū sibi terrarū,
& pertinentiarū omnium, ubi rex ipse decreuerit sibi que
placuerit cudi, facere & mādare sub omni mō & for-
ma in regno ipso bohemię, in his ad hec usq; tempora
obseruatis, q̄ q̄ futuris perpetuo. Bohemię regibus,
hac nostra imperiali cōstitutione & gratia perpetuo ua-
litis a quibuscūq; principibus, magnatibus comiti-
bus, ac personis alijs quascūq; terras, castra, possessiones,
predia, siue bona liceat emere, cōpare, seu in donū
seu donationem, ex quacūq; causa, aut in obligationē
recipere, sub talij terrarū, castrorū, possessionū, predio-
rum, seu honorū conditione consueta, ut uidelicet pro-
pria recipiantur, uel cōparentur, ut propria, libera, ue-
lut libera, & ea que dependēt in feudū, similiter emātur
in feudum, seu compata taliter teneantur, ita tñ, q̄ ipsi
reges bohemię, de his qui hoc modo cōparauerint, uel

repperint, & regno bohemię duxerint applicanda, ad
p̄dicta & consueta iura, de talibus sacro explenda &
reddenda imperio sint alit̄cti. Presentē nihilominus
cōstitutionē & gratiā uirtute p̄sentis legis nostre im-
perialis ad uniuersos principes electores, iā ecclesiasti-
cos q̄ seculares successores, & legitimos heredes ipsorū
plene extendi uolumus, sub omnibus modis, & condi-
tionibus, ut prefertur.

De immunitate principum electorum.

Statuimus etiā, ut nulli comites, barones, nobiles,
feudales uasalli, castrenſes, milites clientes, ciues, bur-
genſes, nullęq; personę Maguntinē Treuerē &
Colonienſis eccl̄ijs subiecti uel subiectę cuiuscūq; status,
conditionis, uel dignitatis existant, ad cuiuscūq; actoris
instantiam, extra territorij, & terminos, ac limites ca-
rūdem ecclesiarum, & pertinentiarū suarum ad quod-
cūq; aliud tribunal, seu cuiuscūq; alterius, preterq̄ ar-
chiepiscoporum Maguntinē, Treuerē, & Colonienſis.
& iudicij suorum iudicij, citari poterunt, tempo-
ribus retroactis uel trahi, seu uocari debeant, perpetuis,
in antea, temporibus, siue possint, sicut preteritis, inue-
nimus temporibus obseruatum. Quod si contra p̄sens
edictum nostrū p̄dictos ecclesiarum, Treuerē, Ma-
guntinē, seu Colonienſis, subditos, uel eorum aliquem,
seu aliquos, ad cuiuscūq; instantiam, seu ad cuiuscūq;
tribunal, pro quacūq; causa criminali, ciuili, uel mixta,
seu quocūq; negotio, extra territorium, limites seu ter-
minos dictarum ecclesiarum, uel alicuius earum, citari
contingeret cōparere, uel respondere minime teneantur,
& citatio, & processus, & sententię interlocutorię,
& diffinitiuę, contra non uenientes a talibus iudicij
extaneis late, uel factę, fiende, uel ferende, necnon pre-
cepta, & premissorum executiones, & omnia que ex
eis, uel aliquo eorum quolibet sequi attemptari possent,
uel fieri, irrita decernimus eo ipso. Adijcetes expresse
q̄ nulli comiti, baroni, nobili, feudali, uasallo, castrenſi,
militi, clienti, ciui, rustico, nulli demū persone eccl̄ijs
huiusmodi subiectę, seu eius incolę cuiuscūq; status
dignitatis, uel conditionis existant, a processibus, sen-
tentijs interlocutorijs, & diffinitiujs siue preceptis, Ar-
chiepiscoporum, & ecclesiarum huiusmodi, uel suorum
officiatorū temporalium, aut executionibus eorūdem
contra se. In archiepiscopali seu officiatorum p̄dicto-
rum iudicio factis, aut latis, habitis, uel ferendis, in an-
tea, seu fiendis, ad quodcūq; tribunal liceat appellare,
q̄ diu in archiepiscoporum p̄dictorum, & suorum iu-
dicio querelantibus, nō iusticia denegata, appellationes
contra hoc factas, non recipi statuimus, cassaq; & irri-
tas nunciamus. In defectū uero iusticie, p̄dictis om-
nibus ad imperialem duntaxat curiam, & tribunal, seu
iudicij inmediate in imperiali curia pro tempore pre-
sidentis audientiam, & etiā eo casu non ad quēuis aliū
iudicem, siue ordinariū, siue etiam delegatū, his qui-
bus denegata fuerit iusticia liceat appellare, quicquid
uero contra premissa factum fuerit, sit irritum, eo ipso,
eandem cōstitutionē uirtute p̄sentis legis nostre im-
perialis, ad illustres comitem palatinum reni, ducē Sax-
onię, & marchionem brandeburgē, principes electo-
res seculares, siue laicos heredes successores, & subditos
eorum, plene extendi uolumus, sub omnibus modis &
cōditionibus, ut prefertur.

De congregatione principum,

Inter

Inter illas multiplices reipublice curas, quibus assidue mens nostra distrahitur, multa consideratione necessarium fore prospexit nostra sublimitas, ut sacri imperij principes electores, ad tractandū de ipsius imperij, orbisque salute, frequentius solito congregentur, qui solide bases imperij, & columnae immobiles quemadmodum per longinquas ad inuicem terrarum consistunt distantias, ita de incumbentibus regionum sibi cognitarum defectibus, referre simul & conferre nouerunt sanisque prouidentie sue consilijs non ignorat, accommodis talium reformationibus salubriter opem dare, hinc est quod in solemnī curia nostra, in Nuremberg cum uenerabilibus ecclesiasticis, & illustribus secularibus, principibus electoribus, & multis alijs principibus, & proceribus per nostram celsitudinem celebrata, habita cum eisdem principibus electoribus deliberatione, & de ipsorum consilio pro bono, & salute communi, cum dictis principibus electoribus, tam ecclesiasticis, quam secularibus, duximus ordinandum. Quod iidem principes electores de cetero per singulos annos semel transactis, a festo resurrectionis dominice, quatuor septimanis continue numerandis, in aliqua ciuitate sacri imperij, personaliter congregentur, & idem tempus proxime futurum seu anno presenti, colloquium seu curia & congregatio huiusmodi in ciuitate nostra imperiali. Mesen. per nos & eosdem principes celebrent, ac tunc, & deinceps die quolibet congregationis huiusmodi locus per nos quo sequenti anno conueniant, ipsorum consilio statuatur, hac nostra ordinatione, ad nostrum & ipsorum duntaxat beneplacitum duratura. Qua durante ipsos sub nostro imperiali conductu recipimus, ad dictam curiam accedendo, stando ac etiam recedendo. Preterea ne tractatus communis salutis, & pacis, pertractum, & moram solacijs, seu excessiuam frequentationem conuiuij, retardetur ut aliquando fieri est consuetum, concordij uoluntate duximus ordinandum, ut deinceps curia, seu congregatio prefata durante, generales omnium principum celebrare alicui non liceat inuitatas. Particulares uero que agendorum expeditione non impediunt, cum moderamine sint permittit.

§ Reuocatoria priuilegiorum.

Preterea statuimus, & hoc imperiali perpetuo sancimus edicto, quod uniuersa priuilegia, & littere quibuscunque personis, cuiuscunque status, preeminentie, uel dignitatis existant, seu ciuitatum oppidorum, & quorumlibet decorum, uniuersitatibus, super quibuscunque iuribus, gratijs, emunitatibus, consuetudinibus, seu rebus alijs, etiam proprio motu seu alias a nobis, uel recolde memorie diuini Rhomanorum imperatoribus, & regibus, predecessoribus nostris, sub quibuscunque uerborum tenoribus concessa, & concessa, seu a nobis, uel successoribus nostris, Rhomanorum imperatoribus, & regibus, futuris temporibus concedenda, seu concedende, non debeant, aut possint libertatibus, iurisdictionibus, iuribus, & honoribus, seu dominijs principum electorum sacri imperij ecclesiasticorum, & secularium, aut alicuius ipsorum in aliquo penitus derogare. Etiam in talibus priuilegijs, & litteris quarumlibet personarum cuiuscunque preeminentie, dignitatis, aut status extiterint, ut preferatur, seu uniuersitatum huiusmodi expressatum sit, uel fuerit in futurum quod reuocabilia, seu reuocabiles esse non debeant, nisi de ipsis, & toto in eis comprehenso tenore, in tali reuocatione fieret de uerbo ad uerbum, seriatim mentione specialis, huiusmodi namque priuilegia, & litteras, si & in quantum libertatibus, iurisdictionibus, iuribus, & honoribus, seu dominijs, que superius exprimitur dictorum principum

principum electorum, aut alicuius ipsorum derogare, uel obuiare censent, i aliquo, quo ad hoc reuocamus ex certa sententia, & cassamus, reuocamus, & reuocatas intelligi, reputari, & haberi decernimus, de plenitudine imperatorie potestatis.

§ De his, quibus ut indignis, auferuntur bona feudalia.

In plerisque partibus, uasalli, & feudatarij dominorum feuda, seu beneficia que a dominis ipsis obtinent in rebus, uerbali, & in fraude renunciant, seu resignant eade, & facta resignatione huiusmodi, dominos ipsos maliciose diffidant, suasque inimicitias eis denunciant, dāna ipsis subsequenter graua inferendo, & beneficia seu feuda sic relicta pretextu guerre, seu inimicie iterum inuadunt, & occupant, & deinceps occupata, ea propter presentem constitutionem in perpetuum ualitura sancimus, quod talis resignatio seu renuntiatio haberi debeat, pro non facta, nisi libere & realiter facta fuerit, per eosdem, ita quod possessio beneficiorum, & feudorum huiusmodi, dominis ipsis corporaliter & realiter assignetur, in tantum, quod nullo unquam tempore diffidat ipsi in bonis feudis, seu beneficijs resignatis, dominos ipsos perturbent, per se, uel alios, aut molestent, nec ad hoc consilium presentem, auxilium, uel fauorem, Contrarium faciens seu dominos ipsos in beneficijs, & feudis resignatis, uel non resignatis inuadens, quolibet, uel perturbans, uel dāna ipsis inferens, seu consilium, auxilium, prestans, talia facientibus uel fauorem, feuda & beneficia huiusmodi eo ipso amittat, infamis existat, & bāno imperiali subiacet, & nullus ad feuda uel beneficia huiusmodi pateat ei, de cetero quocunque tempore aditus uel regressus, nec de nouo concedi sibi ualeant, ullo modo & facta eis contra hoc illorum concessio, seu in uestitura sequuta uiribus non subsistat. Postremo, omnes penas predictas, illos, uel illum, qui predicta resignatione non facta contra dominos suos fraudulenter agentes, uel agens scienter eos inuaserint, uel inuaserit, diffidatione quacunque preuia, uel obmissa rigore presentis sanctionis incurtere decernimus ipso facto.

§ De conspirationibus.

Destandas preterea & sacris legibus reprobatae conspirationes, & conuenticulas, seu colligationes illicitas, in ciuitatibus & extra, uel inter ciuitatem, & ciuitatem inter personam, & personam, seu inter personam, & ciuitatem, pretextu parentele, seu receptionis in ciues uel alterius cuiuscunque coloris conuersiones, insuper cōfederationes, & pacta, necnon, & consuetudinem contra huiusmodi introductā, quam censemus potius corruptelam, reprobamus, damnamus, & ex certa scientia irritamus, quas ciuitates seu persone cuiuscunque dignitatis, seu conditionis, aut status, siue inter se, siue cum alijs absque auctoritate dominorum, quorum subditi, uel ministeriales, seu in quorum districtu consistunt, eisdem dominis nominatim non exceptis fecerint hactenus, & facere presumpserint in futuro, sicut eas per sacras diuorum augustorum predecessorum nostrorum, leges prohibitas non ambiguntur, & cassatas illis cōfederationibus, & legibus duntaxat exceptis, quas principes, & ciuitates, ac alij super generali pace prouinciarum, atque terrarum inter se firmasse noscunt. Illas enim nostre declarationi specialiter reseruata, in suo decernimus uigore manere, donec de his aliud duxerimus ordinandum, personam singularē, que de cetero contra tenorem presentis

Caroli quarti Romanoꝝ Imperatoris

presentis constitutionis nostre, & legis antique, sup hoc edita consideratōes, colligatōes, cōspiratōes, & pacta huiusmodi inire p̄sumpserit, ultra penā legis eiusdē, notā in famiē, & penā decē librarū auri ciuitatē, uel uniuersitatem in hanc legē nostrā similiter cōmittentē, centum librarū auri, nec non amissionis, & priuationis libertatum, & priuilegiorū imperialiū, p̄nas incurrere decernimus, eo ipso, medietatem p̄ene huiusmodi pecuniariae fisco imperiali. Reliqua uero domino districtus in cuius preiudicium facte fuerint applicanda.

De psalburgerijs

Ceterū, quia nonnulli ciues, & subditi principū, baronū, & aliorū hominū, sicut frequens ad nos querela perduxit, iugū originarię subiectionis querentes abijcere, immo aulū temerario cōtēnentes in aliarū ciuitatū ciues sepe recipi se procurant, & frequentius in preterito procurarunt. Et nihilominus in priorū dominorū, quos tali fraude p̄sumpserūt, uel p̄sumūt, deserere terris, ciuitatibus, & opidīs, uillis, corporaliter resistēt, ciuitatū ad q̄s hoc modo se transferunt libertatibus gaudere, & ab eis defenari cōtēdunt, qui in partibus alman psalburgerij, consueuerūt, uulgariter appellari. Quoniam igitur patrocinarī non debent alicui, fraus & dolus, de imperatorie potestatis plenitudine omnī principū electorū ecclesiasticorū, & seculariū, sane accedente concilio, ex certa scientia statuimus, & presenti lege perpetuo ualitura sancimus, q̄ predicti ciues & subditi eis, quibus subsunt, taliter illudentes in omnibus terris, locis, & prouincijs sacri imperij a presenti die, in posterū, ciuitatū in quarū ciues tali fraude recipi se procurant, uel hactenus procurarunt, iuribus & libertatibus, in nullo potiantur, nisi ad huiusmodi ciuitates corporales transeuntes, ibiq̄ larem fouentes cōtinue, ac uere, & non fictē, residentia facientes, debita onera, & municipalia subeant in eis dē. Si qui uero contra presentis nostre legis tenorē recepti sint, uel fuerint, in futurū illorū receptio omni careat firmitate, & recepti cuiuscunq̄ dignitatis, condicionis aut status existant, in nullo casu, penitus sine causa ciuitatū, ad quas se recipi procurant, iuribus uel libertatibus gaudeant quomodo libet, uel fruantur. Non obstantibus cuiuscunq̄ iuribus, priuilegijs, uel cōsuetudinibus obseruatis quantocūq̄ tpe & obrentis. Quas, & que, in quantū presenti nostre legi obuiāt, presentibus ex certa scientia renouamus, de predictē imperialis plenitudine potestatis, omnīq̄ carere decernimus robore firmitatis.

Circa premissa omnia principū, dominorū, & aliorū huiusmodi, quos taliter deserere contigit, uel contingeret in posterū, iuribus circa personas, & bona subditorū quorūcunq̄ ipsos supradicto modo deserentū semp̄ saluis, hos nihilominus, q̄ sepe dictos ciues, & subditos alienos recipere contra presentis nostre legis dispositionem p̄sumpserint, recipere in preterito p̄sumpserūt, si eos omnino non dimiserunt infra mensem, post intimatio nē presentū eis factā, centū marcas auri pro transgressio nē huiusmodi, totiens, quotiens, deinceps factū fuerit incurrere decernentes, quarum medietas imperiali fisco nostro, reliqua uero dominis illorum qui recepti fuerint irremissibiliter applicetur.

De diffidationibus.

Eos qui de cetero aduersus aliquos iusta diffidationis causam se habere fingentes, ipsos in locis, ubi domicilia non obtinent, aut ea cōmuniter non in habitant, inēpestiue diffidant, declaramus damna quocunq̄ per incendia, spolia, uel rapinas diffidatis ipsis cū honore suo inferre non posse, Et quia patrocinarī nō de-

bent alicui fraus & dolus, presenti constitutione in perpetuū ualitura sancimus, diffidantes huiusmodi quibus cunq̄ dñis, aut personis cū quibus aliqui fuerint in societate, familiaritate, uel honesta quauis amicitia cōuersari, sic factas, uel fiendas in posterum, non ualere, nec licere pretextu diffidationis cuiuscunq̄, quempiā inuadere per incendia, spolia, uel rapinas, nisi diffidatio per tres dies naturales ipsi diffidando p̄sonaliter, uel in loco quo habitare consueuit, publice fuerit intimata, postiq̄ de intimatio nē huiusmodi, per testes idoneos fieri plena fides, quisquis secus quempiā diffidare, & inuadere modo premisso p̄sumpserit, infamiā eo ipso incurrat, ac si nulla diffidatio facta esset, quē etiam tanq̄ proditorem per quoscunq̄ iudices penis legalibus statuimus castigari. Prohibemus etiā, & damnamus uniuersos, & singulas guerras, & lites iniustas, cuncta quoq̄ iniusta incendia, spolia, & rapinas, indebita, & inconiūta telonea, & conductus, & exactiones pro ipsis cōductibus extorqueri consuetas, sub penis, quibus sacre leges premissa & eorum quodlibet sancunt puniēda.

Littera intimationis pro electione regis Romanorum facta

Vobis illustri, & magnifico principi .N. marchioni Brandenburgē, sacri imperij archicamerario electori, & amico nostro charissimo electore Romanoꝝ regis, que ex rationabilibus causis imminet, faciēda, presentibus intimamus, uosq̄ ex officij uestri debito, ad electionem p̄fatā rite uocamus, quatenus ac die tali, &c. infra tres menses continue numerādos, per uos, seu nuncios, aut procuratores uestros, unū uel plures, sufficiens mandatū habentes, ad locū debitū iuxta formā sacrarū legū, super hoc editarū uenire curetis, deliberauri, tractaturi, & concordaturi, cū alijs cōprincipibus, coelectoribus uestris, & nostris, de electione futuri regis Romanoꝝ, in imperatorē postmodum fauēte dño promouendū, in eodē mansuri usq̄ ad plenā consummationē electionis huiusmodi, & alias facturi, & processuri, prout in sacris legibus, super hoc delibera te editis inuenitur expressum, alias nō obstante uestra, seu uestrorū absentia in premissis una cum alijs cōprincipibus & electoribus uestris, & nostris, prout legū ipsarum sanxerit auctoritas finaliter procedamus.

Forma procuratorij mittendi per eū principem electorem, qui nuncios suos ad electionem faciendam duxerit destinandum.

Nos talis dei gratia, &c. sacri imperij, &c. notum facimus tenore presentium uniuersis, quod cum electio Romanoꝝ regis ex rationabilibus causis imminet faciēda, Nos de honore & sacri imperij sollicitudine, debita intendere cupientes, ne tam grauius & dispendijs periculose subiaceat, de fide, & circumspeditionis industria electorū nobis talis, &c. fidelium nostrorū obtinentes, utiq̄ p̄sumptionis indubite, singula remissiducia, ipsos, & quēlibet ipsorū, in solidū ita q̄ nō sit melior conditio occupantis, sed quod unū per eorum inceptū fuerit per alium finiri ualeat, & licite terminari, omni iure, modo, & forma, quibus melius & efficacius possumus, seu uolumus, modos ueros, legitimos procuratores, & nuncios speciales, facimus, constituimus, & ordinamus, ad tractandū ubi libet, una cū alijs principibus, & electoribus nostris, tam ecclesiasticis, q̄ secularibus, & cū ipsis cōcordandū, & cōueniendū, & cōcludēdū de p̄sona quacūq̄ habili, ac idonea in regem Romanoꝝ eligēda, ac ipsi tractatibus super electione talis persone

perone habendis, pro nobis loca, & nomen, nostris interendum personam nominandum, & in ipsum con-
sentendum, ac etiam in regem Romanorum promouendum
ad sacrum imperium eligendum, ac in animam nostram
prestandum, quodcumque iuramentum necessarium, debi-
tum, seu consuetum fuerit circa premissa, & quolibet pre-
missorum, alium uel alios procuratores, in solidum substi-
tuendum, & reuocandum omnia aia, & singula facien-
dum que in premissis, & circa premissa etiam usque ad
consummationem tractatum nominationis, delibera-
tionis, & electionis huiusmodi, de presenti faciendi ne-
cessaria, aut utilia fuerint, seu etiam quomodolibet opor-
tuna etiam si premissa, uel eorum quodlibet mandatum
exigant speciale, etiam si maiora uel magis singularia
fuerint supra dictis, & que nosmetipsi facere possemus
si huiusmodi tractatum, deliberationis, nominationis,
& electionis futurę negociis presentes, & personaliter
adessemus, gratum & ratum habentes, & habere uolen-
tes, & nos perpetuo habituros firmiter promittentes,
quicquid perantedictos procuratores, & nuncios nos-
tros, nec non substitutos, aut substituendos ab ipsis, seu
eorum altero in premissis seu ipsum quolibet actum,
gestum, seu factum fuerit, aut quomodolibet ordinati.

De vnione principatum electorum & iurium eis connexorum.

Cum uniuersi & singuli principatus, quorum uir-
tute seculares principes electores, ius & uoce in
electione regis Romanorum in Cesarem promo-
uendi obtinere noscuntur, cum iure huiusmodi, necnon
officijs, dignitatibus, & iuribus alijs, eis & culibet eo-
rum annexis, & dependentibus ab eisdem, adeo con-
iuncti & inseparabiliter sint uniti, quia ius, uox, officiu-
m, & dignitas, aliqua iura & quemlibet principatum
eorundem spectantia, cadere non possunt in alium, pre-
ter illum, qui principatum ipsum cum terra, uasallagijs,
feudis & dominijs, ac eius pertinentijs uniuersis dinosci-
tur, possidere, presenti edicto imperiali perpetuo ualitu-
ro sancimus, unumque principatum predictorum,
cum iure & uoce electionis, ac officijs, ceterumque om-
nibus dignitatibus, iuribus, & pertinentijs ad ipsum
spectantes ita perseuerare, & esse debere, una cum per-
petuis temporibus, indiuisibiliter, & coniunctim, quod
possessor principatus cuiuslibet, etiam in iure uocis, of-
ficijs, dignitatis, & pertinentiarum omnium ad illum spe-
ctantium, quieti debeat & libera possessione gaudere,
& princeps electus ab omnibus reputari, ipseque & ne-
mo alius, per ceteros principes electores ad electionem
& omnes actus alios, pro sacri imperij honore, uel oportu-
nitate gerendos, omni tempore assumi sine contradi-
ctione qualibet, & admitti, nec aliquod premissorum
ab altero, cum sint, & esse debeant inseparabilia, diuidi
uel uel uoluntate repeti ualeat, uel euinci, uel etiam per senten-
tiam separari, nec aliquis unum, siue alio imperens au-
diatur quod si per errorem uel alias auditus quis fuerit, aut
processum iudicium, sententia, uel aliquod huiusmodi
contra presentem dispositionem nostram emanauerit,
seu quomodolibet attentare contigerit, hoc totum & om-
nia ex his, & quolibet eorum sequentia, eo ipso, uiribus
non subsistant.

De ordine processionis inter archiepiscopos.

Quonia autem superius in principio constitutionis
nostrarum presentium, circa ordinem sessionis ecclesia-
sticorum principum electorum, in concilio & in men-

sa, & alias, quoties imperialem curiam celebrari, seu prin-
cipes electores deinceps cum imperatore, uel rege Ro-
manorum congregare contigerit, sufficienter duximus pro-
uidendum, super qua prius audistimus temporibus
pluries disceptatum, expedire credimus, etiam processio-
nis & deambulationis inter eos ordinem diffinire. Quapro-
pter hoc perpetuo imperiali edicto decernimus, ut quo-
tiscumque in congregatione imperatoris uel regis Ro-
manorum, & principum predictorum, imperatore, uel rege
ipso deambulante, Insignia ante faciem eius portari con-
tingerit, archiepiscopus Treuerensem, in directa diametrali
linea ante imperatorem, uel regem transeat, illique soli me-
dijs inter eos ambulent, quos imperialia, uel regalia con-
tingerit insignia deportare. Dum autem imperator, uel rex,
absque insignijs eiusdem incesserit, extitit idem archiepif-
scopus imperatorem, uel regem, prefato modo precedat, ita
quod nemo penitus inter eos medius habeatur, alijs duobus
archiepiscopis electoribus, loca sua iuxta distinctionem
prouinciarum suarum, circa sessionem superius declaratam,
etiam circa processionem perpetuo seruetur.

De ordine processionis principum electorum, & per quos insignia deportentur.

Ad declarandum autem in imperatoris, uel regis
Romanorum deambulantis presentia, processio-
nis ordinem principum electorum (de quo supra feci-
mus mentionem) statuimus, ut quotiscumque in cele-
bratione imperialis curie principes electores cum impe-
ratore, seu rege Romanorum, in quibuscumque actibus, uel
solennitatibus processionaliter ambulare contigerit, &
imperialia, uel regalia debuerint insignia deportari, dux
Saxonie imperialem, seu regalem ensiem deferens, impe-
ratorem, seu regem immediate precedat, & inter illum
& archiepiscopum Treuerensem medius habeatur, Comes
uero palatinus pomum imperiale portans, a latere dexte-
ro, & marchio Brandenburgensem sceptrum deferens, a li-
nistro latere ipsius ducis Saxonie linealiter gradiantur.
Rex autem Bohemie, imperatorem, seu regem ipsum,
immediate nullo interueniente sequatur.

De benedictionibus archiepiscoporum, in presentia imperatoris.

Quoties in superius, in imperatoris, uel regis Romani
presentia, missarum solennia celebrari, ac Magun-
tinensem, Treuerensem, & Coloniensem archiepiscopos, uel
duos ex eis adesse contigerit in confessione, que ante
missam dici consuevit, ac in portatione euangelij ofeu-
landi, & pace post Agnus dei, portanda necnon in be-
nedictionibus, post finita missarum solennia, ac etiam
ante missam faciendis, & in gratijs post cibum acceptum
agendis, is inter eos ordo seruetur, prout de ipsorum con-
cilio duximus ordinandum, quod prima die hec omnia, &
singula a primo, secunda die a secundo. Tertio uero die,
a tertio peragantur, primum autem seu secundum, uel
tertium, hoc casu secundum quod prius, uel posterius, quili-
bet eorum consecratus existit, debere intelligi declara-
mus, & ut se inuicem honore condigno preueniant, &
exemplum alijs prebeant inuicem honorandi is quem
circa premissa ordo tetigerit, ad hec alterum conuenientia
& charitativa inclinatione inuiter, & tunc demum ad pre-
missa procedat seu quolibet premissorum.

Si quis cum principibus, militibus, uel priuatis, seu
quibuscumque personis plebeis, sceleratam factionem, aut fa-
ctionis ipsius inierit sacramentum, uel dederit concilium, in
necem uenerabilium, & illustrium principum nostrorum
& sacri Romani imperij, tam ecclesiasticorum quam secu-
larium principum electorum, seu alterius eorumdem,

Caroli quarti Romanorū Imperatoris

nam & ipsi pars corporis nostri sunt, eadem enim seueritate uoluntatem sceleris qua effectum puniri iura uoluerint ipse quidem (utpote maiestatis criminis lege reus) gladio feriat, bonis eius omnibus fisco nostro adiectis. Filij uero eius (quibus uitam imperiali specialiter benignitate) cōcedimus. Paterno enim perire deberent supplicio, in quibus paterni, hoc est, hereditarij terminis metuntur, exempla a materna, uel auita omnium etiam proximorum hereditate & successione habeantur alieni. Et testamentis extraneorum nihil capiant, sint perpetue egentes, & pauperes, infamia eos paterna semper comitetur, ad nullū unquam honorē, nulla prorsus sacramenta perueniant. Sint postremo tales ut his perpetua egestate fordentibus, sit & mors solacium, & uita supplicium. Denique iubemus eos esse notatos, sine uenia, q̄ pro talibus unquam apud nos interuenire tentauerūt. Ad filias sane eorum quolibet numero fuerint, falcidia tantū ex bonis matris, siue testata siue intestata defecerit, uolumus peruenire, ut habeant mediocrem portionem filij alimoniam, q̄ integrū emolumentū, ac nomine heredis consequuntur. Minor enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus minus auluras esse confidimus. Emācipationes quoque que a predictis, siue in filios post legē duntaxat latam, siue in filias fuerit collata, non ualeant, dotes, donationes quarumlibet postremo.

Item alienationes, quas ex eo tempore qualibet fraude, uel iure factas esse conlitterit, quo primo memorati de ineunda factione, ac societate cogitauerint, nullius statim esse momenti. Vxorē sane predictorum reciperata dote, si in ea conditione fuerint, ut que a utris, titulo donationis acceperint, seu accipiant, filijs debeant referuare, tempore quo usufructus abstulit, omnia ea fisco nostro se relicta esse cognoscant, que iuxta legē filijs debebantur, falcidia etiā ex his rebus, filiabus tantum, non etiam filijs deputetur, id quod de predictis eorum filijs cauimus, etiā de satellitibus, consocijs, ac ministris filijsq̄ eorum simili seueritate censemus. Sane, si quis ex his, in exordio iniectionis, studio uel audis accensus, ipsam prodiderit factionem, & primo a nobis, & honore donabatur. Is uero q̄ usus fuerit factione, si uel sero, uel cū incognita adhuc conciliorū arcana patefecerit, abolitione tamen ac uenia dignus habebit. Statuimus insuper, ut si quid contra predictos principes electores, ecclesiasticos, uel seculares commissum dicatur, etiā post mortē rei, id crimen instaurari possit. In hoc itē crimine, qd ad lesam in principibus electoribus suis maiestatem pertinet, etiā in caput domini serui torquentur. Volumus insuper, & presentis imperiali sancimus edicto, ut etiam post mortē nocentū, hoc crimen inchoari possit, ut cōuicto mortuo memoria eius dānetur. & bona eius successoribus eius eripiantur; Nam ex quo sceleratissimū quis cepit consiliū, exinde quodammodo sua mente priuatus est. Poro ex quo quis tale crimen contraxit, neq̄ alienare, neq̄ manumittere eum posse, nec ei soluere iure debitorem in hac causa, in caput domini seruis torq̄ri statuimus, id est propter causam factionis dānandē, contra principes electores ecclesiasticos, & seculares ut premititur. & si decesserit quis, propter incertam personam successoris bona obseruentur, si in causa huiusmodi fuisse mortuus arguatur.

De integritate principatum electorum seruanda.

Si ceteros principatus congruit in sua integritate seruari, ut corroborentur iustitia, & subiecti, fideles pace gaudeant, & quiete, multo magis magnifici principatus, diutna, honores, & iura, electorū principū,

debet illa seruari. Nam ubi maius incumbit periculum maius debet remedium adhiberi, ne columnis uentibus, basis totius edificij collidatur. Decernimus igitur, & hoc perpetuis temporibus ualiturū imperiali sancimus edicto, q̄ extunc, in antea perpetuis futuris temporibus, insignes & magnifice principatus, uidelicet regnum Bohemix, comitatus palatini reni, ducatus Saxonie, & marchionatus Brandeburgē, terre districtus, homagia, uasallagia, & alia queuis, ad ipsa spectantes, scindi, diuidi, seu quauis conditione demembrari non debeant, sed ut potius in sua pfecta integritate perpetua permanent, primogenitus filius succedat in eis sibiq̄ solius, & dominū cōpetat, nisi forte mente captus, fatuus, seu alterius famosi, & notabilis defectus existeret, propter quem non debent, seu possit hominibus principari in quo casu inhiibita sibi successione, secundo genitū si fuerit in ea progenie, seu alium seniores fratres, seu consanguinitū laicū, q̄ paterno stipiti in descendenti recta linea proximior fuerit, uolumus successum. Qui tamen apud alios fratres, & sorores se clementē, & pium exhibebit continuo iuxta datam sibi a deo gratiam, & iuxta suum beneplacitum & ipsius patrimonij facultates diuisione, scissione, seu dimembratione principatus, & pertinentijs eius sibi omnibus modis interdicta.

De curia imperiali & sessione,

De uero qua solennis curia imperialis, uel regia fuerit celebranda, ueniant circa horā principes electores, ecclesiastici, & seculares ad domum habitationis imperialis, siue regalis, & ibi imperator, uel rex ipse omnibus insignijs imperialibus induetur, & ascensus equis omnes uadant cum imperatore, uel rege, ad locum sessionis aptate, & ibi quilibet eorū in ordine, & modo supra in lege de ordine processionis principū electorū plenius distinto. Portabit etiam archicancellarius, in cuius archicancellariatu hoc fuerint sup baculo argenteo omnia sigilla, & tyaria imperialia & regalia, seculares uero principes electores, scriptū, pomū, & ensē, secundū q̄ superius exprimitur deportabunt, portabunt etiā immediate ante archiepiscopū Treuerē, suo loco transeunt, primo Aquisgranī, secūdo mediolanē Corona, & hoc ante imperatorē dūtaxat qui iam imperialibus est insulis decoratus, quas gestabit aliqui principes inferiores, ad hoc per imperatorē iuxta placitū deputandi, imperatrix etiā, uel regina Romanorum suis augustalibus, amicta insignijs post regem uel imperatorē Romanorū, & etiā post regē Bohemix (qui imperatorē immediate subsequitur), cōpetentis spacij inter uallo suis associata proceribus, suisq̄ comitata uirginibus, ad locū sessionis procedat.

De officijs principū electorū in solennibus curijs imperatorū uel regū Romanorū.

Statuimus, ut quandocumq̄ Imperator uel rex Romanorū, solennes curias suas celebrauerit, in quibus principes electores sua deseruire, seu exercere debent officia, subscriptus in his ordo seruetur. Primo enim imperatore, uel rege ipso, in sede regia, seu solio imperiali sedente, dux Saxonie officium suum agat, hoc modo. Ponetur enim ante edificium sessionis imperialis, uel regis, acerus auenā tantē altitudinis, q̄ pertingat, usq̄ ad pectus, uel sellam equi, sup quo sedebit ipse dux, & habebit in manu baculū argenteū, & mēsurā argenteā, q̄ simul faciāt i pōdere duodecim marcas argēti, & sedēs sup eq̄, primo mensurā eandē de hauenā plenā

plenam accipiet, & famulo primitus uenient ministrabit eandē, quo facto, figendo baculū in hauenā recedet, & uice marshalcus eius, puta de papenheym, accedens uel eo absente, marshalcus curiæ, ulterius hauenam ipsam distribuatur. Ingresso uero imperatore, uel rege ad mensam, principes electores ecclesiastici uidelicet archiepiscopi, stantes ante mensam cum ceteris prelati, benedicant eandem, secundum ordinem qui circa hec eis in superioribus est prescriptus, & benedictione completa, iidem archiepiscopi omnes (si assint) aliquando duo uel unus sigilla, & typaria imperialia, siue regalia, a cancellarijs curiæ recipient, eorū in cuius archicancellariatu curiam ipsam celebrari continget in medio procedente, & alijs duobus ex altero latere sibi iunctis sigilla, & typaria ipsa, omnes quidem baculum in quo suspensā fuerint manibus contingentes, ea portabunt, & ante imperatorem, uel regem reuerenter ponent in mensā. Imperator uero, siue rex, eadē ipsis statim restituat, & in cuius archicancellariatu hec fuerit, ut presertur, is maius sigillum collo appensum, usq; in finem mensæ gestabit, & deinceps donec ad hospiciū suū perueniat ab imperiali siue regali curia equitando. Baculus uero, de quo premititur, esse debet argenteus, duodecim marcas argenti habens in pondere, cuius tam argenti q̄ precij partem tertiam, uniusquisq; archiepiscoporum ipsorum persoluet, & baculus ipse, protinus una cum sigillis, & typarijs debet cancellarijs imperialis curiæ assignari, in usus suos placitos conuertendo. Postq̄ autem is, quem ordo tetigerit portando sigillum maius, ab imperiali curia ad hospiciū suū redierit, ut presertur, statim sigillum ipsum per aliquē de suis familiaribus predicto imperialis curiæ cancellario remittet super equo, quē iuxta proprię dignitatis decentiam, & amorem quem ad cancellarium curiæ gesserit, ipsi cancellario tenebitur elargiri, deinde marchio Brandenburgē archicamerarius accedat super equo, habens argenteas pelues, cum aqua in manibus, ponderis duodecim marcarum argenti, & pulchrum manutergium, & descendens ab equo, dabit aquam imperatori, uel regi Romanorum, manibus ablutis. Comes palatinus reni intrabit similiter sup equo, habens in manibus quatuor scutellas argenteas, cibis impletas, quarum quilibet tres marcas habeat in latere, & descendens ab equo, portabit, & ponet ante imperatorem, uel regem in mensā. Post hoc, rex Bohemiæ archiepiscopus ueniat, similiter super equo, portans in manibus mappam, seu ciphum argenteum ponderū duodecim marcarum cooperum, aqua & uino permixtum impletum, & descendens de equo, ciphum ipsum imperatori, uel regi Romanorum porriget ad bibendum. Sicut autem hactenus obseruatum comperimus, ita statui mus, ut peractis per principes electores seculares predictis ipsorum officijs, ille de Falkenstein subcamerarius, equum & pelues marchionis Brandenburgē, pro se recipiat, magister coquinae de Nurenburgē, equum & scutellas comitis palatini, uicepincerna de lymburch equum & ciphum regis Bohemiæ, uice mensuram predictā ducis Saxonie. Si tamen ipsi in tali imperiali seu regali curia presentes existant, & eorum quilibet in officio suo ministrat, si uero ipsi, uel aliqui eorum, a prefata curia se duxerunt absentandos, extunc, imperialis, uel regalis curiæ quotidiani ministri, uice absentium, puta, quilibet in loco eius absentis, cui in uocabulo, seu officio communicat, sicut gerit officium, sic tollat in premissis, & fructum, imperialis in super mensā, uel regia sic debeat aptari, ut ultra alias aule tabulas, siue meas in altitudine sex pedum, scilicet eleuata, in qua preter imperatorem duntaxat, uel regem Romanorum, die solennis curiæ nemo penitus collocetur, Sedes uero, &

mensa imperatricis, siue reginæ preparabitur a latere in aula, ita q̄ ipsa mensa, tribus pedibus imperiali, siue regali mensa sit ballior, & totidem pedibus eminentior, supra pedes principum electorum, qui principes suas inter se in una eademq; altitudine sedes habebunt, & mensas infra sessionem imperialem, mensæ pro septem principibus electoribus, ecclesiasticis, & secularibus preparentur in tres, uidelicet, a dexteris, & tres alie a sinistris, & septima directe uersus faciem imperatoris, uel regis, sicut superius in capitulo de sessionibus & ordine principum electorum, per nos, est clarius diffinitum, ita etiā q̄ nullus alius, cuiuscunq; dignitatis, uel status existat, sedeat inter ipsas, uel ad mensas eorum, Non liceat autem alicui predictorum secularium principum electorum, peracto officij sui debito, se locare ad mensam sibi paratam, donec alicui suorum comprincipum electorū eius officium restat agendum, sed cum aliquis eorum, uel aliqui, ministerium suum expleuerunt, ad preparatas sibi mensas transeāt, & iuxta illas stando, expectet, donec ceteri ministeria sua expleuerunt supra dicta, & tunc demū omnes, & singuli, pariter ad mensas sibi paratas se locabunt, Inuenimus etiam ex clarissimis relictibus, & traditionibus antiquorum, illud a tempore cuius contrarij iam non habetur memoria, per eos qui nos precesserunt, feliciter esse iugiter obseruatum, ut regis Romani, imperatoris futuri, in ciuitate Francfordiæ celebratur electio, & prima coronatio acquigrani, & in opido Norenburgē, prima, seu regalis curia haberetur. Quapropter certis ex causis etiam futuris premissa seruari debere temporibus declarauimus, nisi premissis omnibus, seu eorum alicui impedimentum legitimum obuiaret, Quantumcunq; in super aliquis princeps elector, ecclesiasticus, uel etiam secularis, iusto impedimento detentus, ad imperialem curiam uocatus, uenire nō ualens, nunciū, uel procuratorem cuiuscunq; status uel dignitatis transmitterit, missus ipse licet loco mittentis, iuxta datum sibi ab eo mandatum admitti debeat, in mensa tamen, uel sede, que illi, qui ipsum transmittit, deputata fuerit, non sedebit, Preterea, consummatis his q̄ in imperiali qualibet curia, uel regali fuerint, pro tempore disponenda, recipiet magister curiæ pro se totū edificium, siue ligneum apparatus, imperialis, siue regie sessionis, ubi sederit imperator, uel rex Romanorū, cum presentibus electoribus, ad celebrandas solennes curias, uel feuda, sicut premititur principibus cōferenda.

De iuribus officialiū dum principes feuda ab imperatore uel rege Romanorum recipiunt.

Decernimus hoc imperiali edicto, ut principes electores, ecclesiastici, uel seculares, dū feuda sua seu regalia, ab imperatore, uel rege recipiunt, ad dandum uel soluendum aliquid, nulli penitus sint astrikti, nam pecunia que tali preteru officiatas debetur. Cū ergo ipsi principes electores cūctis imperialis curiæ sint officijs, suos etiam habentes in officijs huiusmodi substitutos, datos ad hoc a Romanorū principibus, & dotatos, uidetur absurdum q̄ substituti officiales a suis superioribus quocūq; que sito colore exentia postularēt, nisi forte ipsi principes electores sponte & liberaliter his aliquid largirentur. Porro ceteri principes imperij, ecclesiastici, uel seculares, dum predicto modo eorum aliquis feuda sua ab imperatore Romanorū suscipit, uel a rege, dabit officialibus imperialis, siue regalis curiæ, sexaginta sex marcas, cū uno fertone argenti, nisi eorū aliq; priuilegio, seu indulto imperiali, uel regali, se tueri possit, & proba-

Bulla Pij pape. ij. de non appellando.

& probare se solum, uel exemptum a talibus empti-
aut etiam alijs quibuscumque, que solui in susceptione feu-
dorum huiusmodi consueuerint, predictarum insuper se-
ptuaginta trium marcarum, & feronis, diuisionem faciet
magister curie imperialis, siue regalis, hoc modo,

¶ Primo enim decem marcas pro semetipso referuans,
dabit cancellario imperialis, siue regalis curie, decem
marcas magistris, notarijs, & doctoribus tres marcas,
& sigillatori pro cera & pergameno unum feronem,
ita uidelicet, quod cancellarius, & notarij, principis recipi-
enti feudum, non ad aliud, quam ad dandum sibi testi-
monialem recepti feudi, seu simplicis inuestiture littera
sint restricti. Item dabit magister curie pincernę de lym-
burch, de prefata pecunia decem marcas, magistro co-
quinę de Norenberch decem marcas, uicemarchalco de
Papenheim, decem marcas, & camerario de Falkenstein
decem marcas. Tali tamen cum conditione, si ipsi & eo-
rum quilibet in huiusmodi curie solemnitatibus presen-
tialiter assint in suis officijs ministrando. Si uero ipsi, uel
eorum aliqui absentes fuerint, extunc officiales imperia-
lis, siue regalis curie, qui talibus presunt officijs, eorum
quorum suppleant absentiam, singuli singulorum, sicut
uocem, nomenque & labore suffertur, sic lucra & commo-
da reportabunt. Dum autem princeps aliquis, equo uel
alteri bestie infirmos, feuda sua ab imperatore recipit, uel
rege, equus ille, seu bestia cuiuscumque speciei sit, debetur
superiori marchalco, id est duci Saxonie, si presens alicue-
rit, alioquin illi de papenheim, eius uicemarchalco aut
illo absente imperiali, siue regalis curie marchalco.

Cum sacri Romani celsitudo imperij, diuersarum natio-
num moribus, uita, & idiomate distinctarum linguis,
habeat gubernacula moderari, dignum est, & cunctorum
sapientum iudicio censetur expediens, quod electores prin-
cipes, ipsius imperij columnę, & latera, diuersorum ideo-
matum, & linguarum differentijs instruantur, ut plures
intelligant, & intelligantur a pluribus, qui plurimorum
necessitatibus releuandis, Cesaree sublimitati assistant,
in parte sollicitudinis constituti. Quapropter statuimus,
ut illustrium principum, prout a regis Bohemie, comitis
palatini reni, ducis Saxonie, & marchionis Brandebur-
gen. electoribus, filijs, uel heredes, & successores, cum ueri
similiter theutoniscum idioma sibi naturaliter inditum
scire presumatur, & ab infantia didicisse, incipiendo a
septimo sue etatis Anno, in grammatica italica, ac fla-
uica, linguis instruantur, ita, quod infra quartumdecimum
etatis annum existant in talibus iuxta datum sibi a deo
gratiam eruditi, cum illud non solum utile, immo ex cau-
sis premissis summe necessarium habeatur, eo, quod illarum lin-
guarum, ut plurimum ad usum & necessitatem sacri imperij
frequentari sint solite, & in his plus ardua ipsius imperij
negotia uentilentur. Hunc autem proficiendi modum in
premissis ponimus obseruandum, ut relinquatur optio-
ni parentum in filios, si quos habuerint, seu proximos,
quos in principalibus sibi credunt uerisimiliter successu-
ros, ad loca dirigant, in quibus de huiusmodi possint
linguarum edoceri, uel in proprijs domibus pedagogos
instructores, & pueros cōsocios in his peritos eis adiun-
gant, quorum conuersatione, pariter & doctrina in lin-
guis ipsis ualeant erudiri.

Bulla Pij pape. ij. de non appellando, ad futurum Concilium.

¶ Finis primi Tomi Conciliorum.

P IVS EPISCOPVS,
seruus seruorum dei, ad fu-
turam rei memoriam execra-
bilis, & pristinis temporibus
inauditus tempestate
nostra inoleuit abusus, ut
a Romano pontifice, Ie-
su Christi uicario, cui di-
ctum est in persona beati
Petri, Pasce oues meas, &
quodcumque ligaueris super
terram, erit ligatum, & in cœ-

lo, nonnulli spiritu rebellionis imbuti, non sanioris cupidi-
tate iudicij, commisi euasione peccati, ad futurum concilium
prouocare presumat, quod quantum sacris canonibus ad-
ueretur, quantumque reipublice christianae noxiū sit, quiuis
non ignarus iurum intelligere potest, namque ut alia pre-
tereamus, que huic corruptele manifestissime refragatur
quis non illud ridiculum iudicauerit, quod ad id appellatur
quod nullus est, nec scitur quando futurum sit, pauperes
a potentioribus multipliciter opprimuntur, remanet im-
punita scelera, nutrit aduersus primam sedem rebellio, liber-
tas delinquenti cōceditur, & ois ecclesiastica disciplina,
& hierarchicus ordo cōfunditur. Volentes igitur hoc pe-
siferum uirus a Christi ecclesia procul pellere, & oculi no-
bis cōmissarū saluti consulere, omnique materia scandali
ab oculi nostri saluatoris arcere, de uenerabili fratrum no-
strorum sanctę Romanę ecclesię cardinalium, cunctorumque
prelatorum, ac diuini, & humani iuris interpretum curiam se-
quentium concilio, & assensu, ac ex certa nostra scientia
huiusmodi prouocationis introductiones damnamus,
& tanquam erroneas, ac detestabiles reprobamus, cassantes
& penitus annullantes, si qua hactenus taliter interposi-
ta reperiantur, easque tanquam inanes, ac pestiferas, nullius
momenti esse decernimus, ac declaramus, precipientes,
ut deinceps nemo audeat quouis quefite colore, ab ordi-
nationibus, sententijs, siue a mandatis quibuscumque no-
stris, ac successorum nostrorum talem appellationem interpo-
nere, aut interpositę alicui adherere, seu ea quomodo
libet uti, si quis autem contraxerit, a die publicationis
presentium in cancellaria apostolica, post duos menses,
cuiuscumque status, gradus, ordinis, uel conditionis fuerit,
etiam si imperiali, regali, uel pontificali prefulgeat digni-
tate, ipso sententię execrationis incurrat, a qua nisi per
Romanum pontificem, & in mortis articulo absoluti non
possit, uniuersitas uero, siue collegiū ecclesiastico substa-
ceat interdictio. Et nihilominus tam collegia, & uniuersi-
tates, que predicte & alię quecumque personę, eas penas
ac censuras incurrant, quas rei maiestatis, & hereticę pra-
uinitatis fautores incurtere dinoscuntur, tabelliones insup-
ac reites qui huiusmodi actibus inter fuerint, & genera-
liter qui scienter conciliū, auxiliū dederint, uel fauorem
taliter appellanti bus, pari pena plectantur, Nulli ergo
omnino hominum liceat, hęc paginā nostrorum uoluntatis,
dānationis, reprobationis, cassationis, annullationis, decre-
ti, declarationis, & mandati infringere, uel ei ausu teme-
rario cōtrare. Si quis autem hoc attentare presumpserit,
indignatione omnipotentis dei, & beatorum Petri Pauli
apostolorum eius se noverit incursum. Datū Mantuę, An-
no incarnationis dominicę, Milleesimo, quadringentesimo,
quinguaagesimo nono, quindodecimo kalendas fe-
bruarij, pontificatus nostri, Anno secundo.